

Bērnu tiesību uz pilnvērtīgu attīstību nodrošināšana pašvaldību institucionālajā aprūpē: regulējums un realitāte

Zanda Rūsiņa
Tiesībsarga biroja
Bērnu tiesību nodaļas juriskonsulte
Rīga, 11.12.2014.

Aplūkosim:

1. Tiesisko regulējumu;
2. Monitoringa mērķi, rezultātus un konstatētās problēmas;
3. Secinājumus un priekšlikumus.

Tiesiskais regulējums

Latvijas Republikas Satversmes 110. pants:

«Valsts aizsargā un atbalsta (..) ģimeni, vecāku un bērna tiesības. Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.»

Tiesiskais regulējums

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta pirmā daļa:

«Ģimene ir dabiska bērna attīstības un augšanas vide, un katram bērnam ir neatņemamas tiesības uzaugt ģimenē. (...)»

Tiesiskais regulējums

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 27.panta 3.¹ daļa:

«Ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādē nodrošina, ja aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē nav piemērota konkrētam bērnam. Bērnu aprūpes iestādē bērns atrodas līdz brīdim, kad viņam tiek nodrošināta piemērota aprūpe pie aizbildņa vai audžuģimenē.»

Tiesiskais regulējums

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 32.pants:

«Ārpusģimenes aprūpes mērķis ir radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai, atbalstīt bērna centienus būt patstāvīgam.»

Tiesiskais regulējums

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 6.panta ceturrtā daļa:

«Bērna ārpusģimenes aprūpes laikā tiek veikti nepieciešamie pasākumi bērna un vecāku atkalapvienošanās nodrošināšanai.»

Tiesiskais regulējums

Bāriņtiesu likuma 35.panta otrā daļa:
«Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā ievietota bērna aizbildņa pienākumus pilda šīs institūcijas vadītājs.»

Tiesiskais regulējums

Civillikuma 255.pants nosaka, ka aizbildnim sevišķi jāgādā par sava aizbilstamā audzināšanu ar tādu pašu rūpību, ar kādu apzinīgi vecāki gādātu par savu bērnu audzināšanu.

Monitoringa mērķis

Noskaidrot faktisko situāciju pašvaldību bērnu aprūpes iestādēs

Uzturēšanās ilgums iestādē

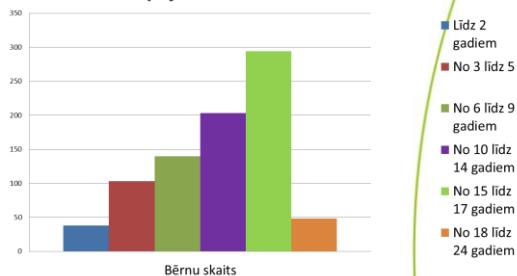
Ievietošana psihoneiroloģiskajās slimnīcās

Izglītība

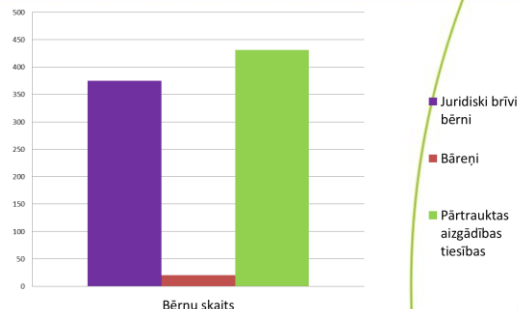
Saskarsme ar ģimeni

Monitoringa rezultāti

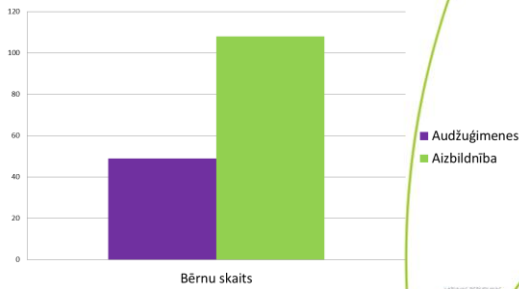
Kopējais bērnu skaits - 826

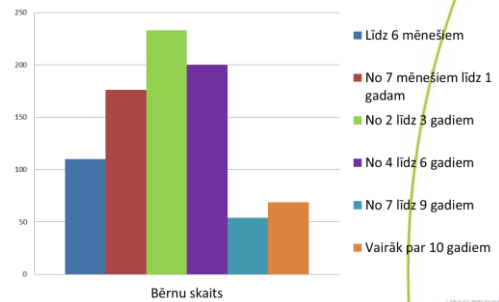
Bērnu juridiskais statuss

Bērni no audžuģimenēm un aizbildņiem

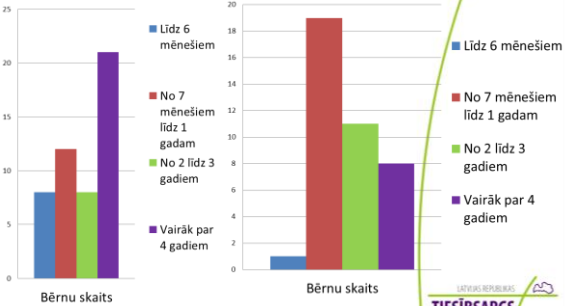

Uzturēšanās ilgums

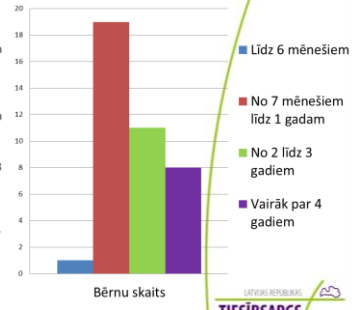

Aizgādības tiesību atņemšanas (procesa) ilgums

Bērni līdz 2 gadiem

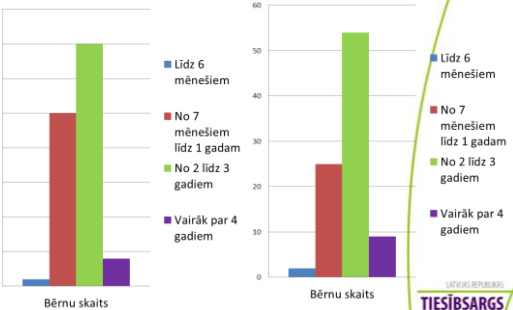

Bērni no 3 līdz 5 gadiem

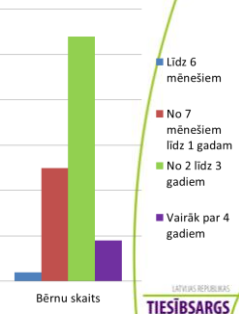

Aizgādības tiesību atņemšanas ilgums

Bērni no 6 līdz 9 gadiem

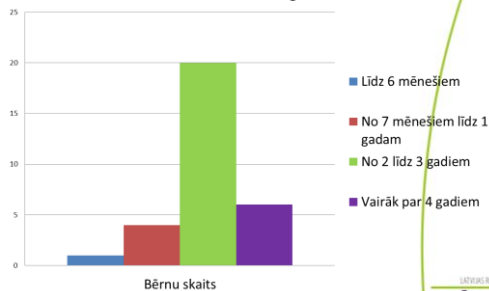

Bērni no 10 līdz 14 gadiem

Aizgādības tiesību atņemšanas ilgums

Bērni no 15 līdz 17 gadiem

Saskarsme

Latvijas Republikas normatīvajos aktos bērna un vecāka tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus nosaka Civillikums.

Civillikuma 181.panta otrajā daļā īpaši uzsvērts, ka saskarsmes tiesības jānodrošina arī tad, ja bērns šķirts no viena vai no abiem vecākiem.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 33.panta pirmā daļa nosaka ārpusģimenes aprūpē esošā bērna tiesības tīkties ar vecākiem.

Attālums

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Psihoneiroloģiskās slimnīcas

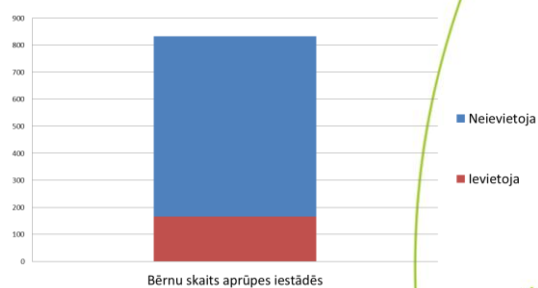
Latvijā ir 6 slimnīcas, kurās ievieto bērnus
(Rīga - 2, Jelgava, Liepāja, Daugavpils, Ainaži)

ievieto ar iestādes vadītāja piekrišanu

Bērna piekrišana ārstēšanai

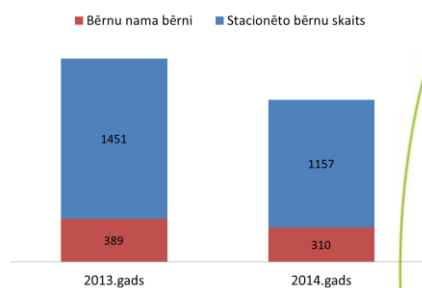
LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Psihoneiroloģiskajās slimnīcās ievietoto bērnu skaits

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Stacionēto bērnu skaits

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Kalendārā gada laikā atkārtoti stacionētie bērni

2013

• 70

2014

• 50

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Biežākie stacionēšanas iemesli

- Dažāda veida uzvedības traucējumi, demonstratīvi suicīda mēģinājumi.
- Pārsvārā saistīti ar uzvedības traucējumiem (rupja, agresīva, demolējoša uzvedība, zagšana, kļaiņošana, melošana), suicīdāla šantāža un draudi.
- Dažādas pakāpes uzvedības traucējumi, enurēze, enkopreze, garstāvokļa svārstības

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Biežākie stacionēšanas iemesli

- Psihisku traucējumu dekompensācijas gadījumi, kas izpaužas kā uzvedības traucējumi: agresija pret apkārtējiem, tīša svešas mantas bojāšana vai iznīcināšana, apreibinošu vielu lietošana, suicidāli mēģinājumi, garastāvokļa traucējumi.
- Garīgās attīstības traucējumi ar uzvedības izmaiņām, kas prasa ārstēšanu, kā arī uzvedības un emociju traucējumi.

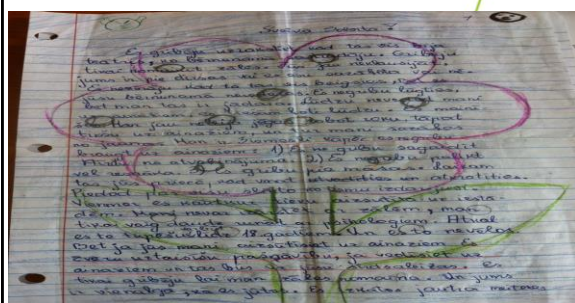
Slimnīcu viedoklis

- Diagnoze „uzvedības traucējumi”, kas izpaužas kā zagšana, spītība, kļaiņošana, melošana u.tml. nav efektīvi ārstējama stacionārā un nav arī uz pierādījumiem balstīti medicīnas dati par to medikamentozas ārstēšanas efektivitāti.
- Lietojot medikamentozo terapiju, var koriģēt tikai bērna emocionālo un kustību sfēru. Tomēr delinkventas uzvedības (uzvedība ar novirzēm) izlabošanai un nelabvēlīgas vides iespaidā iegūtas intereses, manieres un uzvedības īpatnības var koriģēt ilgstošs pedagoģisks darbs un pedagoģiskā korekcija.

Slimnīcu viedoklis

- Zagšana, kļaiņošana, melošana un citi uzvedības traucējumi kopumā var liecināt par psihisko traucējumu sākumu vai eksistēt kā viens no simptomiem citu simptomu kopumā.
- Ārstēšanas procesā iedarbojoties uz pamatslimību vai pamata psihiskiem traucējumiem, blakus psihoterapeitiskai pieejai, pielietojot medikamentus, ir iespējams mazināt iepriekš nosauktos uzvedības traucējumus, uzlabojot jauniešu socializāciju un integrāciju sabiedrībā.

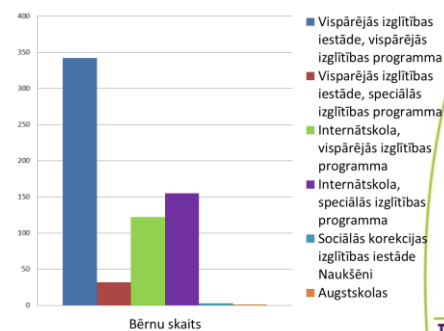
Kā jūtas bērns?

Izglītība

- **Izglītības likuma 57.panta 1.punkts** nosaka, ka vecākiem (personām, kas realizē aizgādību) ir tiesības izvēlēties izglītības iestādi, kurā bērns iegūst izglītību.
- **Izglītības likuma 17.pants** nosaka pašvaldības pienākumu nodrošināt bērniem, kuru dzīvesvieta deklarēta pašvaldības administratīvajā teritorijā, iespēju iegūt pirmsskolas izglītību un pamatzglītību bērna dzīvesvietai tuvākajā izglītības iestādē.

Izglītības iestādes

Secinājumi

1. Nepietiekama bērnu namu vadītāju kā aizbildņu uzraudzība;
2. Netiek noskaidrots bērna viedoklis par vēlamo ārpusģimenes aprūpes veidu;
3. Formāli tiek norādīts, ka nav atrastas audžuģimenes un aizbildņi, kuri varētu bērnu uzņemt.
4. Nenotiek aprūpes veida pārskatīšana.

Secinājumi

5. Liels attālums starp dzīvesvietu un bērnu namu neveicina saskarsmi un atgriešanos ģimenē;
6. Speciālistu pakalpojumu trūkums ir iemesls bērnu stacionēšanai un medikamentozai ārstēšanai;
7. Patiesas rūpes par bērnu iedarbojas daudz labāk par zālēm.

Paldies Jums par uzmanību!

Tiesībsarga 2014.gada konferences materiāli būs pieejami www.tiesibsargs.lv